

Abakumova O. O., applicant of Department of Philosophy, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (Ukraine, Kyiv), e.o.abakumova@gmail.com

The main principles and experience of distance education

This article is devoted to philosophical understanding such global phenomenon of educational and information culture as distance education. It's aimed to defining the main methodological ideas, which constitute a basis for the theory and practice of distance education. We select the most important and relevant strategies of distance education in the context of the principles of open education in the global and European experience. Also, conditions and prospects of development of open educational resources and related educational initiatives were analyzed. Also, the advantages and capabilities of free access to educational environment were distinguished, that allow realizing and implementing educational potential of each person. It was defined some factors, causing the need for the introduction of open and distance education in the national educational practice.

Keywords: education, open education, distance education, open educational resources, the philosophy of education.

Абакумова Е. О., соискатель кафедры философии, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (Украина, Киев), e.o.abakumova@gmail.com

Основополагающие принципы и опыт дистанционного образования

Статья посвящена философскому осмыслению такого глобального явления образовательной и информационной культуры как дистанционное образование. Целью статьи является определение основополагающих методологических идей, на базе которых строятся теория и практика дистанционного образования. Выделены наиболее важные и актуальные стратегии развития дистанционного образования в контексте реализации принципов открытого образования в мировом и европейском опыте. Проанализировано состояние и перспективы развития открытых образовательных ресурсов и связанные с ними образовательные инициативы. Отмечены преимущества и возможности свободного доступа к образованию для реализации и осуществления образовательного потенциала каждой личности. Определены факторы, обуславливающие необходимость внедрения открытого дистанционного образования в отечественную образовательную практику.

Ключевые слова: образование, открытое образование, дистанционное образование, открытые образовательные ресурсы, философия образования.

* * *

УДК 316.614.5:37.032.008(045)

Богданова Н. Г.,
здобувач, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
gileya.org.ua@gmail.com

Сім'я і школа як чинники формування культури життєтворчості особистості

Обґрунтовано вплив сім'ї та школи на формування життєтворчих потенцій особистості, а також їх нерозривний взаємозв'язок з її внутрішнім духовним світом. Підкреслено, що сім'я і школа мають фундаментальне світоглядно-ціннісне та виховне значення у формуванні особистості людини, тобто це ті осередки, де людина набуває первинного досвіду життєтворчості. Доведено, що основним завданням цих факторів формування культури життєтворчості особистості є забезпечення необхідного для самореалізації особистості соціокультурного рівня та психолого-емоційного клімату. Наголошено, що сім'я і школа несуть значну відповідальність з точки зору ефективності формування особистісної культури життєтворчості кожної дитини.

Ключові слова: сім'я, школа, освіта, батьки, педагоги, ціннісні орієнтації, культура життєтворчості особистості, активна життєва позиція, формування особистості, духовність, духовний світ людини, життєдіяльність, самотворення, самореалізація, світогляд.

Під культурою життєтворчості особистості ми розуміємо процес її самореалізації і самоутвердження на основі гуманістичного ідеалу й у відповідності з культурними завоюваннями людства. Цей процес здійснюється в соціокультурному середовищі на основі головної рушійної засади – діяльності особистості. На нього впливають такі чинники, як сім'я, найближче оточення, товариші, культура, освіта, засоби масової комунікації, цілеспрямоване виховання тощо.

Сім'я і школа мають фундаментальне світоглядно-ціннісне та виховне значення у формуванні особистості

людини, тобто це ті осередки, де людина набуває первинного досвіду життєтворчості, де вона під впливом авторитетних прикладів поведінки і думки набуває первинних уявлень про світ, які надалі визначають її ціннісні орієнтири та життєтворчі можливості.

Саме сім'я і школа закладають основи творчої адаптації і соціалізації, а також створюють необхідні умови для життєтворчого саморозвитку особистості. Особливо проблеми сім'ї і освіти актуалізуються у сучасному світі інтенсифікованого виробництва та заінформатизованості, які відбирають значну кількість часу і уваги як у дорослих, які замало переймаються вихованням, так і у дітей, які потрапляють непередбаченими до безмежного інформаційного різноманіття. Саме в такій ситуації роль сім'ї, де повинен панувати сприятливий морально-духовний клімат, та школи, в якій необхідно застосовувати інноваційно-гуманістичні і особистісно-орієнтовані педагогічні технології, значно зростає в якості одного з ключових чинників формування культури життєтворчості особистості.

Детальному розгляду цих факторів і присвячена ця стаття, головна мета якої полягає в теоретичному обґрунтуванні важливості впливу сім'ї і школи на формування життєтворчих потенцій особистості, а також їх нерозривний взаємозв'язок з її внутрішнім духовним світом.

До цієї проблематики зверталася ціла плеяда вітчизняних і зарубіжних учених. Досліджували проблеми формування і розвитку особистості, а також системного аналізу педагогічного процесу В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай, С. Максименко. Приділяли увагу аналізу проблемам розвитку і саморозвитку особистості К. Абульханова-Славська, Г. Балл, Л. Виготський, С. Гончаренко, С. Рубенштейн. Важливими для розгляду проблеми сім'ї і школи як чинників формування культури життєтворчості особистості є праці Л. Губерського, В. Журавського, А. Корецької, М. Михальченка, Н. Шаронові, Т. Шклярової, В. Ямницького та ін.

Важливим теоретичним принципом, якого необхідно дотримуватися при дослідженні впливу зовнішніх факторів на формування культури життєтворчості особистості, є те, що людина, перебуваючи під тяжіючим впливом об'єктивних чинників, водночас завдяки своїй творчо-діяльній і духовно-вольовій сутності перетворює зовнішнє на внутрішнє, об'єктивне на суб'єктивне, трансформуючи предметний світ у світ значень, цінностей та смислів, тим самим перетворюючи і саму себе з об'єкта впливу на суб'єкт самовпливу. Тобто кожний раз, знаходячись під будь-якими тяжіючими обставинами, людина як особистість завжди залишається самоформуючою істотою, основою та сприятливим фактором для чого і існують її життєтворчі потенції. «Життєтворча активність розглядається нами як активність суб'єкта життєтворчості, який свідомо реалізує цільовий або смисловий аспект цілісного буття відповідно до власного творчого задуму» [1, с. 89]. Життєтворчість є виключно особистісною діяльністю, але специфічні риси її культури і особливі психічні та емоційно-вольові характеристики багато в чому залежать від зовнішніх чинників, перерахованих нами вище. Отже, розглянемо їх детальніше.

У межах загальноуніверсального соціокультурного буттєвого простору особистості виділяються ключові

елементи, які несуть на собі особливо важливі функції в процесі формування культури життєтворчості особистості.

Одним з таких елементів, який має фундаментальне світоглядно-ціннісне та виховне значення у формуванні особистості людини, є сім'я і школа, тобто ті осередки, де людина набуває первинного досвіду життєтворчості, де вона під впливом авторитетних прикладів поведінки і думки набуває первинних уявлень про світ, які надалі визначають її ціннісні орієнтири та життєтворчі можливості.

Первинна освітня діяльність, яка здійснюється дитиною в сім'ї, дошкільному закладі, школі, має незаперечне фундаментальне значення для подальшого формування особистісних життєтворчих потенцій, адже саме в цей період людина набуває культури когнітивної і морально-оціночної діяльності, тобто готує за допомогою дорослих підґрунтя для подальшої світоглядної і аксіологічної оцінки об'єктивної реальності, а також, що особливо важливо, для самооцінки.

Особливо важливим чинником сімейного і освітянського формування особистості стає в сучасному світі, який, перетворившись на середовище численних інформаційних впливів, вимагає від особистості значної світоглядно-оціночної роботи для його впорядкування і духовно-когнітивного осягнення. Підґрунтя ж можливостей такого осягнення закладаються саме в процесі сімейного виховання та освітянської роботи по формуванню світоглядно-пізнавальних життєтворчих потенцій особистості.

«На формування духовності особистості у сучасному соціокультурному просторі здійснюють як позитивний, так і негативний вплив різні чинники, тому особливого значення надаємо інтелекту, набутому через освіту» [2, с. 69].

Для того, щоб особистість була здатна в сучасному суперечливому і надскладному світі впорядковано та гармонійно виявляти свою духовно-вольову, життєтворчу активність, вона повинна мати певний рівень освіти, тобто набути здатностей до світоглядного сприйняття безлічі інформаційних імпульсів, що надсилає сучасний цивілізаційний простір, а також до їх пізнавальної та морально-етичної оцінки, без чого людина залишиться пасивним приймачем численного потоку знаково-інформаційних уривків. Освіта стає тим формуючим чинником, завдяки якому людина не просто залишається одним з об'єктів інформаційного середовища, здатного лише приймати і передавати інформаційні блоки, але стає суб'єктом соціокультурного простору, тобто носієм можливостей смислового та морального впорядкування світу, навіть такого неупорядкованого, як світ інформаційної цивілізації.

«Освіта—це модернізаційне ядро сучасного суспільства, основний чинник його мобільності та пластичності» [3, с. 13]. У зв'язку з цим, як фактор введення людини у неупорядковане середовище інформаційної цивілізації, освіта набуває особливого значення в сучасному світі як чинник формування культури життєтворчості особистості, адже саме вона формує в людині прагнення до непасивного, перетворюючого ставлення до неупорядкованого смислом і мораллю зовнішнього середовища. В такому світлі освіта розглядається нами «як відносно самостійна система, завданням якої є формування членів суспільства, орієнтованих на оволодіння певними знаннями,

моральними цінностями, уміннями, навичками, нормами поведінки» [4, с. 92–93].

Спрямованість людини, її духовно-вольове прагнення до оволодіння смислами і оціночними характеристиками соціокультурного середовища, що є основним підґрунтям культури життєтворчості особистості, – головний здобуток вдало побудованої системи освіти, в якому активно застосовуються інноваційно-гуманістичні, особистісно-орієнтовані, суб'єкт-суб'єктні принципи і методи роботи.

Особлива цінність освіти як фактора формування культури життєтворчості особистості полягає в її творчо-комунікативній природі. Освіта в її справжньому, особистісно-орієнтованому вигляді не є системою нав'язування чи прищеплення певних догматичних знань і поведінкових моделей, а навпаки являє собою соціокультурний осередок, в якому людина навчається сама творити важливі для себе світоглядні та аксіологічні знання, переконання, ідеали.

Освіта – це комунікативне середовище, в якому кожен член є самодостатнім суб'єктом, активно спрямованим на самовдосконалення і таким, що шукає найоптимальніші шляхи та методи такого самовдосконалення. «Створення особистісно-смислового середовища відбувається відповідно до задоволення екзистенціальних потреб людини: у свободі й вільному виборі себе як особистості, власного світогляду, дій, вчинків, позицій, у самостійності та особистій відповідальності; саморозвитку, самовизначенні та творчості.

В основі моделі освіти лежить ідеал самостійної і творчої, естетично розвинутої особистості, яка має власний світогляд та здатна до самореалізації. Вхідження особистості в освітній простір можливе за наявності спільних смислів: об'єктивних – простору та суб'єктивних – особистості.

Таким чином, характеристики особистісно-смислової сфери слід розпізнавати за рівнем залучення у процес комунікації: вищий рівень – смислові утворення, середній – залучені мотиви, емоції, вольова регуляція, низький рівень – самовідчуття. Наповнення особистісно-смислового середовища людини відбувається відповідно до її особистісних пошуків і прагнень, у процесі яких відбувається становлення особистості» [5, с. 149].

Отже, освіта як соціокультурний осередок створення світоглядно-ціннісних смислів життєдіяльності людини являє собою комунікативно-творче середовище формування фундаментальних характеристик особистості, на основі яких відбувається і буде відбуватися протягом наступного життя реалізація та самовтілення всіх форм її життєтворчої активності.

Важливим завданням сучасної освітянської інтелігенції є створення такого освітнього простору, в якому людині були б надані всі можливості для особистісної самоідентифікації і самореалізації. Це можна досягти лише шляхом вироблення нових принципів та методик освітнього процесу, який ґрунтувався б на новітніх гуманістичних і особистісно-орієнтованих методах.

Одним з основних принципів сучасної освіти повинен стати той, який би стверджував, що основною цінністю є «не формальний рівень освіти, тобто інформованість, а саме знання, тобто здатність до створення нового, до самостійної творчої діяльності» [6, с. 462]. Такий принцип став би ключовим елементом, що дозволив би значно інтенсифікувати освітній процес як один з основних чинників формування життєтворчості особистості.

Саме прагнення до самотворчості та самовдосконалення кожного з суб'єктів освітянського процесу може вивести освіту на рівень, який вимагається як глобальним соціокультурним простором, так і внутрішнім світом кожної особистості, яка намагається в процесі освіти віднайти підвалини для обґрунтування своїх світоглядно-орієнтаційних та життєтворчих ідеалів і переконань.

Таким чином, в загальному вигляді освіту ми будемо розглядати як «виховання особистості, становлення її внутрішнього духовного світу, людського ставлення до дійсності, утвердження пріоритету особистості, демократичних свобод, прогресивних орієнтацій» [7, с. 556]. В такому розумінні освітній процес являє собою фундаментальне підґрунтя для самоідентифікації, саморозвитку та самореалізації людини, а значить він є і одним з ключових чинників формування культури життєтворчості особистості.

Незаперечним є те, що одним з ключових факторів соціальної адаптації і формування життєтворчої активності особистості є сім'я як первинний осередок світоглядно-ціннісного становлення особистості, перша буттєва домівка, яка дає змогу дитині аксіологічно зорієнтуватися у складному оточуючому середовищі.

Сім'я, в залежності від того духовно-психологічного клімату, який в ній панує, стає для людини прикладом для наслідування в будь-якій подальшій життєвій ситуації. Саме стосунки в сім'ї визначають характер дитини, її гендерні поведінкові реакції, ставлення до старших та однолітків, потенціал толерантності і альтруїзму, тобто ті показники, які є необхідним фундаментом культури життєтворчості особистості. Сім'я, що відзначається позитивним духовно-психологічним налаштуванням, створює дитині сприятливі форми і принципи соціалізації, що в подальшому активізує та інтенсифікує творчі і самотворчі здібності особистості.

«Роль сім'ї полягає у поступовому введенні дитини в суспільство, щоб її розвиток йшов згідно з природою дитини і культурою країни, де вона з'явилася на світ. Важливу роль в процесі первинної соціалізації відіграє виховання дитини в сім'ї... Психологічний клімат в сім'ї та її культурний рівень є факторами, що взаємно впливають один на одного. Сприятливий психологічний клімат є основою успішного виховання дітей, їх високої емоційної культури, що в свою чергу, позитивно позначається на їх соціалізації» [8, с. 266–267]. Тобто, первинним фактором входження людини в певний соціокультурний простір є безумовно сім'я та той рівень виховання і емоційно-вольової культури, який вона може забезпечити дитині та який в подальшому буде визначати її самоідентифікаційні та життєтворчі можливості.

Особливо важливе значення сім'ї полягає в тому, що в її лоні формуються основні світоглядні і ціннісно-орієнтаційні підвалини особистісної життєтворчості. В сім'ї у людини складаються первинні переконання щодо принципів світовлаштування, спираючись на які в подальшому людина вибудовує власну картину світу. Також саме в процесі сімейного виховання і освіти людина набуває первинних здатностей оцінювати дійсність з точки зору когнітивних, моральних та естетичних переконань і ідеалів.

«Тільки сім'я може закласти той фундамент, на якому надалі може будуватися весь внутрішній світ дитини, її

відчуття, думки, погляди, відносини, які направлені на розуміння й освоєння Істини, Добра, Краси» [9, с. 161]. Таким чином, сім'я є фактором адаптації і соціалізації дитини, який дозволяє їй в соціокультурно-прийнятній формі долучитися до певного соціуму, при цьому встановлюючи для себе власні особистісні смисло-формуючі та ціннісно-орієнтаційні принципи життєтворчості.

Одну з вирішальних ролей у розвитку людини відіграє поведінка і культура спілкування та життєтворчості членів сім'ї, в якій вона народжується і виховується.

Первинною здатністю дитини є здатність до наслідування, пристосування та імітації, тому особливо важливо для дорослих членів сім'ї завжди пам'ятати про те, що подальша життєдіяльність і особистісне самостановлення дитини в основі своїй залежить від того, які поведінкові реакції та моральний клімат вона спостерігає в найближчому своєму оточенні у ранньому дитинстві. Психологи стверджують, що «в основі взаємозв'язку організму і середовища лежить наслідувальний рефлекс. Він же, відповідно, визначає спрямованість вибору форм поведінки особистості. У людини наслідування проявляється дуже рано. Відмічається, що ще до розвитку мови немовля переймає від дорослих цілу низку жестів та мимічних рухів, а також виголошує імітаційні звуки» [10, с. 181].

Таким чином, на батьках та найближчому дорослому оточенні дитини лежить велика відповідальність за те, якими самореалізаційними здатностями буде наділена майбутня особистість дитини. У зв'язку з цим, дорослі повинні набувати принаймні основних психолого-педагогічних знань і навичок для того, щоб свідомо підходити до процесу виховання дитини, від чого в дуже великій мірі залежить формування її подальшої особистісної культури життєтворчості.

Окрім того, сім'я стає першим осередком буттєвої самореалізації особистості, адже з самого дитинства людина намагається створювати цілісне світобачення, в чому їй можуть допомогти лише вже наявні в сім'ї ставлення до знань, моралі, краси, що в свою чергу визначає самоідентифікацію сім'ї як одного з елементів тієї чи іншої соціальної системи. В цілому ж діти набувають знання про соціальний устрій світу завдяки процесу «соціального пізнання», «діти починають придивлятися до світу людей та поступово осягати принципи і правила, за якими він існує... Розуміння світу не розвивається шляхом його витлумачення по частинах, не пов'язаних між собою. Діти намагаються осмислити свій досвід як організоване ціле» [10, с. 184]. Рівень культури сім'ї, її інтелектуального, морального і естетичного розвитку стають визначальними в процесі такої «організації цілісності» картини світу, що є одним з перших та визначальних, доленосних етапів формування культури життєтворчості особистості.

Важливим для самоідентифікаційних можливостей людини є і рівень гуманності та толерантності, який панує в сім'ї і завдяки якому у дитини формуються первинні комунікативні уявлення та здатності до сприйняття і розуміння «Іншого», через які, як відомо, формується людське «Я». «Саме в сім'ї стосунки між дітьми та дорослими будуються за принципом абсолютного альтруїзму, в культурному значенні цього слова. Відчуваючи на собі альтруїстичне ставлення, дитина закарбовує у власній душі модель альтруїстичної, неутілітарної поведінки» [11, с. 71].

Проблемою сучасного світу є чи не цілодобова зайнятість батьків питаннями, які не стосуються виховання дитини (роботою, розвагами, громадською діяльністю тощо). Така ситуація, фактично, позбавляє дитину сім'ї, що веде (навіть в сім'ях зі значним достатком) до різноманітних девіантних психологічних проявів в майбутньому та до значної шкоди, яка завдається фундаментальним основам культури життєтворчості особистості. В цьому ракурсі, сім'я також повинна ставати для дитини захистом від надто складного, заінформатизованого і понадінтенсивного зовнішнього суспільного середовища, яке очевидно не сприяє цілісному світорозумінню дитини та шкодить подальшим її можливостям світоперетворення, що є одним з найголовніших проявів особистісної життєтворчості.

Таким чином, сім'я та школа є тими активно-творчими осередками життєтворчості особистості, основним завданням яких є забезпечення необхідного для самореалізації особистості соціокультурного рівня та психолого-емоційного клімату. «Соціально-культурне середовище дає особистості, людині можливість створити сприятливі умови для розвитку творчої природи людини, спрямувати їх на забезпечення психологічної безпеки і свободи, підтримку творчих пошуків дитини та захисту її свідомості від негативного впливу, розкріпачення внутрішніх сил та заохочення успіхів» [12, с. 147].

Сім'я та школа, маючи значний потенціал прищеплення дитині творчого ставлення до формування світоглядних і ціннісних особистісних орієнтирів, несуть значну відповідальність з точки зору ефективності формування особистісної культури життєтворчості кожної дитини.

Роблячи висновки необхідно зазначити, що важливим фактором активно-творчої соціокультурної адаптації людини є такі осередки особистісної самоідентифікації і самореалізації, як сім'я та школа. Саме ці фактори формування культури життєтворчості особистості закладають основи творчої адаптації і соціалізації, а також створюють необхідні умови для життєтворчого саморозвитку особистості. Роль сім'ї, де повинен панувати сприятливий морально-духовний клімат, та школи, в якій необхідно застосовувати інноваційно-гуманістичні і особистісно-орієнтовані педагогічні технології, значно зростає в якості одного з ключових чинників формування культури життєтворчості особистості. Всі ці явища здатні впливати на формування особистості саме в тій мірі, в якій вона сама докладає творчих, морально-вольових зусиль щодо активного сприйняття та перетворення їх впливів.

Перспективними напрямками подальших досліджень у цій важливій і актуальній проблемі є дослідження впливу соціокультурного середовища, засобів масової інформації, виховання і самовиховання на формування культури життєтворчості особистості.

Список використаних джерел

1. Ямницький В. М. Розвиток життєтворчої активності особистості: теорія та експеримент: Монографія / В. М. Ямницький. – Одеса: ПНЦ АПН України – СВД Черкасов М. П., 2006. – 362 с.
2. Корецька А. Соціально-освітні чинники духовності: Монографія / Антоніна Корецька. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 164 с.
3. Журавський В. С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В. С. Журавський. – К.: Видавничий Дім «ІнЮре», 2003. – 416 с.
4. Шаронова Н. А. Образование как фактор социализации личности / Н. А. Шаронова // Вчені записки Харківського

гуманітарного інституту «Народна українська академія». – Т.6 / Гол. ред. В. І. Астахова. – Х.: Око, 2000. – С.90–96.

5. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: Монографія / Т. В. Ткач. – К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2008. – 272 с.

6. Иноземцев В. Л. Расколота цивилизация / В. Л. Иноземцев. – М.: Academia – Наука, 1999. – 482 с.

7. Губерський Л. В. Культура. Идеология. Особистість: Методолого-світоглядний аналіз / Л. В. Губерський, В. П. Андрущенко, М. І. Михальченко. – 2-е вид. – К.: Знання України, 2005. – 580 с.

8. Чумак Л. Проблема сімейного виховання в контексті соціалізації особистості / Л. Чумак, Ю. Ткаченко // Гуманізація навчально-виховного процесу: [Зб. наук. праць]. – Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2008. – Вип. XL. – С.266–269.

9. Шклярєва Т. П. Сім'я – основа духовного становлення і виховання особистості дитини / Т. П. Шклярєва // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2007. – Вип.98. – С.158–161.

10. Кивенко Н. В. Проблема социальной адаптации и свободы человека: Монография / Н. В. Кивенко. – Ирпень: Национальный университет ГНС Украины, 2009. – 300 с.

11. Исаев В. Д. Человек в пространстве цивилизации и культуры / В. Д. Исаев. – Луганск: Світлиця, 2003. – 188 с.

12. Кривоконь О. Г. Фактори соціального формування особи (соціально-філософський аспект): Монографія / О. Г. Кривоконь. – Х.: Факт, 2005. – 240 с.

References

1. Jamnyc'kyj V. M. Rozvytok zhyttjetvorchoi' aktyvnosti osobystosti: teorija ta eksperyment: Monografija / V. M. Jamnyc'kyj. – Odesa: PNC APN Ukrainy – SVD Cherkasov M. P., 2006. – 362 s.
2. Korec'ka A. Social'no-osvitni chynnyky duhovnosti: Monografija / Antonina Korec'ka. – K.: NPU imeni M. P. Dragomanova, 2009. – 164 s.
3. Zhuravs'kyj V. S. Vyshha osvita jak faktor derzhavotvorennja i kul'tury v Ukraini / V. S. Zhuravs'kyj. – K.: Vydavnychyj Dim «InJure», 2003. – 416 s.
4. Sharonova N. A. Obrazovanie kak faktor socializacii lichnosti / N. A. Sharonova // Vcheni zapysky Harkiv's'kogo humanitarnogo instytutu «Narodna ukrai'ns'ka akademija». – T.6 / Gol. red. V. I. Astahova. – H.: Oco, 2000. – S.90–96.
5. Tkach T. V. Osvitnij prostir osobystosti: Monografija / T. V. Tkach. – K.: Instytut psihologii' im. G. S. Kostjuka APN Ukrainy, 2008. – 272 s.
6. Inozemcev V. L. Raskolotaja civilizacija / V. L. Inozemcev. – M.: Academia – Nauka, 1999. – 482 s.
7. Gubers'kyj L. V. Kul'tura. Ideologija. Osobystist': Metodologo-svitogljadnyj analiz / L. V. Gubers'kyj, V. P. Andrushhenko, M. I. Myhal'chenko. – 2-e vyd. – K.: Znannja Ukrainy, 2005. – 580 s.
8. Chumak L. Problema simejnogo vyhovannja v konteksti socializacii' osobystosti / L. Chumak, Ju. Tkachenko // Gumanizacija navchal'no-vyhovnogogo procesu: [Zb. nauk. prac']. – Slov'jans'k: Vydavnychyj centr SDPU, 2008. – Vyp. XL. – S.266–269.
9. Shklyarova T. P. Sim'ja – osnova duhovnogogo stanovlennja i vyhovannja osobystosti dytny / T. P. Shklyarova // Visnyk Cherkas'kogo universytetu. Serija: Pedagogichni nauky. – 2007. – Vyp.98. – S.158–161.
10. Kivenko N. V. Problema social'noj adaptacii i svobody cheloveka: Monografija / N. V. Kivenko. – Irpen': Nacional'nyj universitet GNS Ukrainy, 2009. – 300 s.
11. Isaev V. D. Chelovek v prostranstve civilizacii i kul'tury / V. D. Isaev. – Lugansk: Svitlycja, 2003. – 188 s.
12. Kryvokon' O. G. Faktory social'nogo formuvannja osoby (social'no-filosofs'kyj aspekt): Monografija / O. G. Kryvokon'. – H.: Fakt, 2005. – 240 s.

Bogdanova N. G., Ph.D., Researcher Natsionaolnyy Pedagogical University M. P. Dragomanov (Ukraine, Kyiv), gileya.org.ua@gmail.com

The family and school as factors for formation of culture of vital creativity personality

In the article the influence of the family and school for formation of vital and creative potencies of the personality was substantiated, and their inextricable relationship of her inner world. It was emphasized that family and school are of fundamental worldview value and educational significance in the formation of the personality of man, meaning that these cells, where a person acquires the primary experience of vital creativity. It is proved that the main task of these factors for

formation of culture of vital creativity, personality is the support necessary for self-fulfilment of the socio-cultural level and psychological and emotional climate. It was noted that family and school have significant responsibility in terms of efficiency for development of personal culture vital creativity of each child.

Keywords: family, school, parents, teachers, value orientation, culture of vital creativity personality, active living position, formation of personality, spirituality, spiritual world of a person, vital activity, self-creation, self-realization, worldview.

Богданова Н. Г., соискатель, Национальный педагогический университет им. М. П. Драгоманова (Украина, Киев), gileya.org.ua@gmail.com

Семья и школа как факторы формирования культуры жизнестворчества личности

Обосновано влияние семьи и школы на формирование жизнестворческих потенций личности, а также их неразрывную взаимосвязь с её внутренним миром. Подчеркнуто, что семья и школа имеют фундаментальное мировоззренческо-ценностное и воспитательное значение в формировании личности человека, то есть, это те ячейки, где человек приобретает первичный опыт жизнестворчества. Доказано, что основным заданием этих факторов формирования культуры жизнестворчества личности, является обеспечение необходимого для самореализации личности социокультурного уровня и психолого-эмоционального климата. Отмечено, что семья и школа несут значительную ответственность с точки зрения эффективности формирования личностной культуры жизнестворчества каждого ребёнка.

Ключевые слова: семья, школа, родители, педагоги, ценностные ориентации, культура жизнестворчества личности, активная жизненная позиция, формирование личности, духовность, духовный мир человека, жизнестворчество, самосоздание, самореализация, мировоззрение.

* * *

УДК 101.8

Войдило Я.,
здобувач, Національний педагогічний університет
ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ),
gileya.org.ua@gmail.com

ГУМАНІТАРНА ПІДГОТОВКА ІНЖЕНЕРНИХ КАДРІВ: ПОТРЕБА ТА СУПЕРЕЧНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Аналізується місце та роль гуманітарної освіти у підготовці та вихованні сучасних інженерних кадрів; підкреслюється, що інженерна діяльність є не тільки робота з машинами, скільки робота з людьми; для цього майбутній інженер має освоїти комплекс філософських, психологічних, соціологічних та культурологічних дисциплін, які б сформували в ньому здатність розуміти людину, вміти ефективно впливати на неї, виховувати в контексті прогресивних суспільних ідеалів; аналізуючи суперечності викладання гуманітарних предметів в системі підготовки інженерних кадрів, автор пропонує заходи щодо модернізації викладання комплексу гуманітарних дисциплін, наповнити їх реальним життєвим змістом.

Ключові слова: людина, освіта, інженерна освіта, гуманітарна освіта, навчання, виховання особистості.

Сучасна інженерна діяльність характеризується не тільки ускладненням інженерних об'єктів, але і змінами в її структурі та в завданнях, які вирішуються. Інженерні кадри беруть участь у створенні не тільки технічних, але й організаційних, економічних, екологічних і навіть соціальних систем. Інженер постає як організатор колективу, його вихователь, як громадянин, який переймається інтересами народу і держави, приймає участь у всіх соціальних процесах. Інженерна діяльність все більше набуває характеру соціально-інженерної і вимагає звернення до цілого комплексу соціальних, гуманітарних, природничих і технічних дисциплін. Соціально-технологічна революція, яка акцентує увагу на людській діяльності, її соціальних і психологічних аспектах, диктує розширення культурного розвитку інженера, подолання вузької спеціалізації інженерної освіти і технократичних установок [1, с. 45]. Останнє вимагає інтенсифікації, модернізації підготовки інженерних кадрів, посилення в ній гуманітарної складової, диктує необхідність суттєвого перегляду методів і засобів подання гуманітарних знань

у ВНЗ, побудови єдиного, логічно послідовного плану гуманітарної підготовки [2].

Сенс гуманітарної парадигми освіти – в органічному поєднанні професійного навчання та освіти, становлення людини як професіонала і як особистості, громадянина. Адаже освіта є розвиток особистості, а навчання є засіб досягнення цієї мети. Якщо ж професійне навчання перетворюється на самоціль, то ми отримуємо підміну мети засобом, що і втілюється в технократичної і командно-адміністративній системі освіти. На практиці неузгодженість мети і засобів призводить до того, що у вищій технічній школі спеціальні, технічні дисципліни всупереч навіть писаним законам перетворюються на головні з доданням їм режиму найбільшого сприяння, а по відношенню до соціально-гуманітарних проводяться майже незамаскована дискримінація. В результаті діалектична єдність професійного та загальнокультурного деформується в бік технократизму і стратегічна мета освіти – розвиток особистості – підміняється найближчою, хоча і прагматичною метою – навчання професії. Такі реалії, але якщо врахувати, що педагогіка зобов'язана не тільки фіксувати суще, але і формувати образ належної освіти, то неминуча зміна парадигм. Суть цієї переорієнтації зводиться до наступного: від людини як об'єкта освіти (пасивного приймача інформації) перейти до людини-суб'єкту освіти, здатного до самоосвіти [3, с. 88].

Як зазначає Н. Г. Ничкало: «У сучасних умовах необхідно розробляти життєво перспективні моделі з урахуванням того, що система технічної і професійної освіти і підготовки має не тільки готувати людей до трудової діяльності в інформаційному суспільстві, а й виховувати відповідальних громадян, які свідомо ставляться до проблеми цілісності навколишнього середовища та піднесення добробуту своїх співвітчизників» [4, с. 36].

У реальній педагогічній практиці гуманізація освіти, зазвичай, підміняється гуманітаризацією, що власне зводить нанівець необхідність зміни освітньої парадигми. Між тим, гуманітаризація – засіб гуманізації, який використовується для того, щоб доповнити природно-технічну культуру гуманітарною. Стратегічною ж метою освіти є її гуманізація. Гуманітаризація освіти є поворот до гуманітарної проблематики, до гуманітарної культури, і не тільки за допомогою читання обов'язкових або факультативних гуманітарних предметів, але і за рахунок використання гуманітарного пласта в загальнонаукових і загально-технічних дисциплінах. Це необхідно для того, щоб між природно-технічною та соціально-гуманітарною частинами інженерної освіти зберігався баланс [3, с. 89].

Гуманітарно-гуманістичні засади інженерної діяльності стають дедалі більш очевидними. Це підвищує розуміння ролі та значення гуманітарних знань у професійній підготовці інженерних кадрів. Введення загальнокультурних компонентів у зміст освіти, надання соціально-гуманітарних знань сприяє гармонійному розвитку й соціальній зрілості людини, змінює соціокультурну поведінку сучасного фахівця-технократа та надає йому можливість ефективно вирішувати соціальні завдання незалежно від їх типу й рівня. Безумовно, гуманітаризація інженерної освіти є синтезом загальнонаукових і загально технічних дисциплін з культурою епохи, поєднання спеціальних знань із світом людських цінностей, взаємопроникненням знань про